

מבט על, גיליון 872, 29 בנובמבר 2016

בחירת דונלד טראמפ לנשיא ארצות הברית – לאן לכוון את האלומה?

קובי מיכאל

בחירתו של דונלד טראמפ לנשיא ארצות הברית הובילה רבים בישראל לעסוק בהמלצות למדיניות ישראל מול הנשיא הנבחר והממשל שיקים, במטרה לשקם את היחסים בין המדינות ולהדקם ובפרט לתאם עמדות בנוגע לסוגיה הפלסטינית, להסכם הגרעין עם איראן, למשבר בסוריה, וכן לייצובה של מצרים ולסיוע הביטחוני. ואכן, בחירתו של טראמפ לנשיאות עשויה להתברר כהזדמנות אסטרטגית עבור ישראל להידוק היחסים עם הממשל האמריקני ולהידוק והעמקת התיאום עמו בכל הנוגע לאינטרסים אסטרטגיים חיוניים של ישראל. עם זאת, נכון יהיה מבחינת ישראל לנהוג במידת הזהירות והצניעות ולהבטיח שלצד מאמץ למצות הזדמנות זו, לא ייפגעו האינטרסים החיוניים שלה בשלוש זירות חשובות, המושפעות באופן ישיר מבחירת טראמפ לנשיא: הזירה הפלסטינית, הזירה הפנימית-ישראלית, הזירה הפוליטית האמריקנית.

בחירתו של טראמפ הובילה לתגובות של ייאוש, חשש או לחילופין תקווה גדולה. בזירה הפלסטינית ניכרה דאגה רבה מפני עמדותיו של הנשיא הנבחר וצוותו הקרוב. בזירה האמריקנית, רבים במחנה הדמוקרטי, שעליהם נמנה הרוב המוחלט של יהדות ארצות הברית, מתקשים לקבל את בחירתו של טראמפ ורואים בה סכנה גדולה לערכים ולאתוס האמריקני. בזירה הישראלית עצמה מבקשים חוגים פוליטיים המתנגדים לפתרון שתי המדינות ומצדדים בהרחבת ההתנחלויות ואף בסיפוח שטחים בגדה המערבית להאיץ את הבנייה בהתנחלויות ולהכשיר מאחזים לא-חוקיים, בהנחה שהנשיא הנבחר יעניק גיבוי למדיניות זו על יסוד אמירות שהשמיע במהלך מסע הבחירות ומהן ניתן היה להסיק כי הוא תומך תמיכה בלתי-מסויגת בישראל.

בזירה הפלסטינית עלולה בחירתו של טראמפ לסמל עבור רבים את קץ התקווה בנוגע להסדר מדיני ולעודד את הגורמים המיליטנטיים להוביל את הרחוב הפלסטיני למאבק מזוין, שילבש אופי של אנטיפאדה שלישית, בבחינת כלו כל הקיצין. מדיניות ישראלית של האצת הבנייה מחוץ לגושי ההתנחלויות והכשרה של מאחזים בלתי-חוקיים עלולה לפיכך להתפרש כאיתות בדבר כוונת ישראל לנצל את בחירת טראמפ לשינוי המציאות בשטח באופן בלתי-הפיך - התפתחות שתחליש בזירה הפלסטינית את מחנה התומכים בהסכם עם ישראל ותעלה את מפלס הייאוש - ועד לכינון הממשל החדש ובעיקר לאחר כינונו לפעול באופן דיסקרטי להידוק ההבנות בנוגע לסוגיה הפלסטינית, ובכלל זה האפשרות לשינוי הפרדיגמה הקיימת.

בזירה האמריקנית נפערים שסעים בין המחנות המפלגתיים. פעילים במחנה הדמוקרטי מתקשים להשלים עם בחירת טראמפ לנשיאות ומופעי ההתנגדות לבחירתו מאופיינים בגילויי שטנה ואלימות, שלא נראו בזירה הפוליטית האמריקנית שנים רבות. אך האינטרס של מדינת ישראל מחייב ביצור של התמיכה הדו-מפלגתית בה, שכן היא נכס אסטרטגי עבורה. לכן ישראל צריכה לכלכל צעדיה בכל הנוגע להזדהות ולניהול היחסים עם הנשיא האמריקני המכהן עדיין, ותוך מאמץ לא לאבד את תמיכת המפלגה הדמוקרטית.

כל זאת על רקע שינויים באלקטורט של המפלגה הדמוקרטית ובאופן ייצוגה במרחב הפוליטי, וכן הסתייגות עמוקה ממדיניות ממשלת ישראל בסוגיית ההתנחלויות. מגמות אלה מובילות, מזה זמן, לביקורתיות גוברת בשורות המפלגה כלפי ישראל. תומכי המפלגה מרגישים הזדהות גדולה יותר עם הפלסטינים ורואים את יישוב הסכסוך ברוח חזונו של הנשיא אובמה כחלק מהאג'נדה הרחבה יותר של המפלגה. מדיניותה של ממשלת ישראל נתפסת בעיניהם כמכשול העיקרי והמשמעותי יותר בפני יישוב הסכסוך, וכתוצאה מכך ניכרת מגמת התרחקות של רבים מתומכי המפלגה מישראל. את המגמה הזו קשה יהיה להפוך או למתן משמעותית במציאות הנוכחית בזירת הסכסוך הישראלי-פלסטיני, אך חשוב לפעול כך שהיא לא תתחזק ותואץ. אי לכך, ממשלת ישראל חייבת לגלות רגישות להלכי הרוח במפלגה הדמוקרטית ולהפגין אמפטיה והזדהות עם מה שנתפש בעיני אנשיה כערכיה המכוננים של ארצות הברית.

סוגיית הקשר עם המפלגה הדמוקרטית והמאמץ להבטיח את המשך תמיכתה בישראל מקבלת משנה חשיבות גם בשל תמיכת הרוב המוחלט של יהדות ארצות הברית במפלגה זו והסתייגות רבים ממנהיגי הקהילה היהודית מבחירת טראמפ. לישראל אינטרס מובהק בשימור ופיתוח הקשר עם יהדות ארצות הברית, שהיא התפוצה היהודית הגדולה ביותר בעולם והקשר עמה מהווה רכיב חשוב של עוצמתה הרכה, התורם רבות לחוסנה הלאומי. יודגש שבמיוחד הדור הצעיר של יהדות ארצות הברית ביקורתי כלפי מדיניותה של ממשלת ישראל, בפרט ביחס להתנהלותה בהקשר לסוגיה הפלסטינית, ובנוסף הוא נעדר סובלנות כלפי התחזקות הממסד האורתודוקסי והתנכלותו לזרמים הרפורמי והקונסרבטיבי, שעליהם נמנים רוב יהודי ארצות הברית. לאופן בו תתנהל ישראל מול הנשיא טראמפ והממשל החדש תהיה בהכרח השפעה על מערכת היחסים בינה לבין קהילות אלו, ולכן נכון יהיה, מבחינת ממשלת ישראל, ולהשקיע מחשבה ומאמץ בשימור הקשר עם כלל יהדות ארצות הברית, ובכלל זה מאמץ למתן התבטאויות של רבנים בולטים בזרם האורתודוקסי נגד הזרמים הרפורמי והקונסרבטיבי והבהרה חד-משמעית אשר להיות זרמים אלה חלק בלתי-נפרד מן העם היהודי. זאת, לצד הימנעות מגילויי שמחה ואהדה מוגזמים וקולניים מדי לבחירתו של טראמפ ומבלי להזדרז להביע תמיכה מפורשת במינוי זה או אחר בממשל החדש, באופן העלול להתפרש על ידי חלקים גדולים ביהדות ארצות הברית כזריית מלח על פצעייהם. בה בעת, ממשלת ישראל צריכה להפר את שתיקתה בנוגע לגילויי שטנה ואנטישמיות חמורים בקרב קבוצות המזהות עצמן כתומכות טראמפ, ולמחות נגדם בחריפות. כמובן, המאמץ לשימור ולטיפול הקשר עם יהדות ארצות הברית צריך להיעשות לצד הקפדה על שימור האינטרסים הביטחוניים המובהקים של מדינת ישראל.

הזירה הפנימית בישראל מתאפיינת בימים אלו בתזזיתיות נלהבת של חוגים בימין הפוליטי, המזהים בבחירתו של טראמפ את ההזדמנות למינוף בניית ההתנחלויות וסיפוח שטחים לישראל. בהשפעת הלובי הפוליטי של חוגים אלו עלולים ראש הממשלה וממשלת ישראל להיקלע לסד פוליטי, שיוביל לקבלת הצעות חוק המנוגדות לפסיקות בג"צ, למשפט הישראלי ולמשפט הבינלאומי, או לקבלת החלטות העלולות לחשוף את ישראל לביקורת בינלאומית ואולי אף לאי-הסכמות ולמתח עם הממשל האמריקני החדש. זאת, אף שעדיין לא ברור כיצד ינהג הנשיא הנבחר ובאילו מהצהרותיו והתחייבויותיו ממהלך קמפיין הבחירות ימשיך לדבוק.

היבט נוסף הקשור לזירת הפנים הוא מפלת התקשורת והסוקרים. כישלונם לנתח ולהבין את זרמי העומק בחברה האמריקנית העמיק את הסלידה הציבורית מהם. התקשורת, כמו גם האליטות, נתפסות כמנותקות, מתנשאות ומייצגות סדר יום השונה מזה החשוב לרוב האזרחים. הסלידה מגורמים אלה, שבלטה בהקשר מסע הבחירות לנשיאות ארצות הברית, היא תופעה החורגת מגבולות ארצות הברית, ולאחר היוודע תוצאות הבחירות היא הפכה רוח במפרשי תנועות פוליטיות המצדדות בתפיסה זו, גם במדינות אחרות. עידוד לתופעה בזירה הישראלית עלול להעמיק את השסעים הפוליטיים ולחזק גורמים המבקשים להחליש ולהשתיק את התקשורת ואת מערכת המשפט בישראל, וזאת להבדיל מביקורת מוצדקת ודרישה לסיקור הוגן יותר ולגישה פחות אקטיביסטית של בית המשפט.

ישראל מוצאת עצמה בנסיבות מורכבות. לצד הזדמנות אסטרטגית לשיפור מערכת היחסים עם ארצות הברית עלולים התלהבות והזדהות יתר עם בחירת טראמפ להוביל לשורת התפתחויות שליליות בשלוש זירות. ההנהגה הישראלית צריכה למנף את ההזדמנות, שאפשר שבחירתו של הנשיא טראמפ מזמנת לה, אך ללא הצהרות מתלהמות והתלהבות מוגזמת ומוחצנת, ללא פרץ של חקיקה בעייתית ובנייה מחוץ לגושי ההתנחלויות באופן המתפרש כניסיון לסכל אפשרות להסדר עם הפלסטינים, ומבלי לנהוג באופן העלול להתפרש כגיבוי למבקשים להחליש עד מאד ואולי אף להיפטר באחת מהאליטות, מהתקשורת ומפסיקות בית המשפט העליון.

האינטרסים האסטרטגיים של ישראל מחייבים המשך הרגיעה בזירה הפלסטינית ומניעה של התחזקות הגורמים המיליטנטיים בקרב הפלסטינים, הבטחת התמיכה הדו-מפלגתית האמריקאית בישראל, טיפוח, שימור והידוק הקשר בין ישראל ליהדות ארצות הברית וכן שמירה על אופייה הדמוקרטי והפלורליסטי של ישראל. כל אלו הם נדבכים חשובים בביטחון הלאומי, שאין להזניחם בעת הזו על רקע מה שנראה כהזדמנות היסטורית לשפר את היחסים עם ארצות הברית בעקבות בחירתו של נשיא הנתפס כאוהד לישראל.